

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון מב | שבת קודש פרשת מטות-מסעי | ר"ח אב ה'תשפ"ה

עלה מקדש

האם האומר פרשת חטאת נפטר מקרבן

ע"פ ספר דברים נחמדים לבעל הבני יששכר, על מסכת אבות, ש"ס, נ"ך, רמב"ם הלכות יסודי התורה ועוד, מהדורה חדשה ומפוארת עם הערות וציורי מקורות ומקבילות, יז"ל ע"י הרב יוסף אריה הלוי קליין שליט"א

הנה בזמן הזה חרב בית המקדש ואין לנו קרבן ולא מנחה, אולם דרשו רז"ל (מנחות קי, א) שכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. ויש לחקור במי שנתחייב חטאת ואמר פרשת חטאת, האם נפטר לגמרי, או שמא כאשר מהרה יבנה בית המקדש יצטרך להביא חטאת.

ובספר דברים נחמדים לבעל בני יששכר (כריתות פרק ו משנה ג; וכ"כ בדרך פיקודי הקדמה ה אות ז; בני יששכר ר"ח מאמר ב אות ח, ועוד) הוכיח שאין זה מועיל אלא לפי שעה, והביא ראיה מרבי ישמעאל בן אלישע שכתב על פנקסו וכו' 'ולכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה' (שבת יב, ב). ובודאי שאמר פרשת חטאת, ואעפ"כ לא נפטר. וכן הוא בגמ' יומא (פ, א) 'האוכל כזית חלב בזמן הזה צריך שיכתוב על פנקסו וכו'. ומוכח שיתחייב להביא חטאת. ואעפ"כ יש לומר פרשת חטאת, משום דכל מה דאפשר למיעבד כעת להגן עבדינו.

אולם בספר עמק הלכה (ביומל, ח"ב סי' יח) דחה הראיה מרבי ישמעאל, שהרי איתא במנחות (סד, א) שמי שהיו לפניו שתי חטאות מצוה לו להביא שמינה אפילו אם כבר שחט הכחושה, ואפילו בשבת אומרים לו הבא שמינה. וא"כ אין להביא ראיה מרבי ישמעאל שכתב על פנקסו שיביא חטאת שמינה, דהא אע"ג שכבר נפטר מחיוב חטאת באמירתו, מ"מ לכשיבנה יצטרך להביא חטאת שמינה, 'דהראשונה שהביא ע"י אמירתו הוי ככחושה לגבי הקרבן שבייבי בביהמ"ק'. ומ"מ למעשה מסיק שם שלענין חטאת אי אפשר שיתכפר לגמרי, שהרי הכפרה תלויה באכילת כהנים, ובאמירה בעלמא בודאי לא נחשב כאילו כהנים אכלו ושבעו [ויעו"ש מה שכתב לענין שאר קרבנות שכפרתם אינה תלויה באכילה]. וכע"ז צידד הרב חיד"א בספרו שיוירי ברכה (סי' א אות 1).

עלה חורבן

איסור זמרא בזמן הזה

ע"פ שעשועי לוי על מסכת גיטין מאת הגאון רבי לוי קרופני זצ"ל

גמ' גיטין (ז, א), שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר, שרטט וכתב להו "אל תשמח ישראל אל גיל כעמים", ולישלח להו מהכא "בשיר לא ישתו יין וכו'", אי מההוא הו"א הני מילי זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל, ע"כ הגמ'. והיינו דאם היה שולח להם מקרא דבשיר לא ישתו יין הייתי אומר דרק בכלי אסור אבל בפה מותר, ולהכי שלח להם אל תשמח דמשם ילפינן דגם בפה אסור.

והנה ברמב"ם (פ"ה מהל' תענית הל' י"ד) כתב וז"ל, וכן גזרו שלא לגנון בכלי שיר וכל מיני זמר, וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשומען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה, שנאמר בשיר לא ישתו יין וכו', עכ"ל. וצ"ע דדבריו הם דלא כהגמ' דמשמע דשירה בפה נלמד מהפסוק דאל תשמח, ואמאי הביא הרמב"ם על שירה בפה הפסוק דבשיר לא ישתו יין.

והנראה בהקדם, דהנה ברמב"ם כתב תוכ"ז וז"ל, ואפילו שירה בפה על היין אסורה וכו', עכ"ל. ומשמע מלשונו דאיסור שירה בכלי הוא בכל אופן, בין על היין ובין שלא על היין, וע"ז הוסיף שאפילו שירה בפה אסורה עכ"פ על היין, ואילו מרש"י ותוס' בסוגיין משמע דתרוויהו אסורים רק על היין, וצ"ע דעת הרמב"ם דמחלק בכך, [ועי' בטור או"ח סי' תק"ס ובמפרשי הטשו"ע].

ונראה דהרמב"ם סובר דבאמת איכא שני איסורים, א. מדיני איסורי אבילות, דמפני חורבן בית המקדש אסור שמחה, ב. איסור לעשות מה שעשו במקדש, והוא משום זכר לחורבן ולא מדין אבילות. ולפי"ז נראה שסובר הרמב"ם שאיסור שמחה משום אבילות הוא דוקא בכלי, דדוקא בכלי יש שמחה, ובפה אין שייך איסור שמחה כלל, ואיסורו הוא מטעם אחר שכך היתה השירה במקדש [למ"ד דעיקר שירה בפה כמו שפסק הרמב"ם (פ"ג מכלי המקדש ה"ג)], ואסור חז"ל לעשות בגלות מה שעשו במקדש. נמצא דדין שירה בכלי ודין שירה בפה ב' איסורין נפרדין נינהו. ולפי"ז מתבאר מה שכתב הרמב"ם דרק בפה אסור דוקא על היין, אבל לענין שירה בכלי אסור בכל גוונא ואפילו שלא על היין, דאיסור שירה בכלי דאסור משום שמחה, הוא אפילו בלי יין [והוא דוקא בכלי], משא"כ בפה לא נאסר שמחה כלל, ורק הוא איסור חדש שלא לעשות מה שהיה במקדש, ובמקדש לא אמרו שירה אלא על היין, ולכן איסור שירה בפה אסור דוקא על היין.

ונראה לדייק עוד, דברמב"ם משמע דבכלי אסור אפילו לשומען, ואילו בפה משמע דאין איסור שמיעה. ולדברינו מתבאר דבכלי שהאיסור הוא משום שמחה, אף השמיעה אסורה, משא"כ בפה דהאיסור הוא רק לעשות מה שהיה במקדש, ליכא איסור שמיעה, דבמקדש לא היה דין שמיעה, ורק שהיו משוררים, ומשו"ה אפשר שמותר לשמוע שירה בפה.

הגאון רבי ראובן בשמחת חתן וכלה של בתו הרבנית עם הג"ד לוי קרופני זצ"ל - מאחורי החתן רואים חבריו, ביניהם הג"ד לייב מאלין והג"ד שמואל ברנבוים, הג"ר אבא ברמן, ועוד גדולי מיד

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א		ליל שבת		ערב שבת	
יום השבת	מוצאי שבת	ליל שבת	ערב שבת	מוצאי שבת	יום השבת
8:37/9:26	זמן כוכבים קטנים רצופים (8.5 מעלות)	7:59	הדלקת נרות (18 דקות)	1:40	מנחה גדולה (גר"א וגר"ז)
10:06/10:38	ע"ב דקות	8:17	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	4:40	ט' שעות (להתחלת סעודה)
1:03	צאה כ"רית לחשבון 16 מעלות	8:59	זמן קר"ש (לערבית וספה"ע לפני הסעודה)	6:46	פג המנחה (גר"א)
8:16	אכטיל (שמינית היום)	7:03-8:03	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	7:11	פג המנחה (מג"א כפי האופק)

מה שכתב הרב משה ברוך קופמאן בגליון פרשת פנחס שהאליה רבה והשערי אפרים כתבו שהמנהג לומר אב הרחמים בשבת מברכים ראש חודש אב, אינו בדקדוק, שהרי נראה מדבריהם שהביאו זה רק כמנהג יש מקומות (כגון פראג), ועיקר דעתם שלא לומר אב הרחמים.

בכבוד רב, *יפוצר ארץ איה ליה*

שיטת הגר"מ פיינשטיין בחיוב לצפות לישועה

בגליון עלים (פרשת בלק) מובא מדברי מרן הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל בענין החיוב לצפות לישועה, שלדעתו יש חיוב לנהוג כקרוב לודאי שיבא משיח. יש לציין ששיטתו נשנית עוד בדברות משה גיטין (חלק א פ"ב דף יח, א הערה כה), שכתבו התוס' שם שבמתרה בזמן הזה את מי שעובר על עבירה שיש בה חיוב מיתה, לא חשוב התראת ספק, וביאר הגר"מ פ"ה הטעם, משום שחייב לצפות לביאתו כקרוב לודאי, ע"ש. אך דחה דמ"מ העובר ודאי אינו עומד במדרגה זו ולא יחוש להתראתו.

בברכת התורה המצפה לישועה,

ארופס דוד סטראוס, סטריין וואלף

אופן הציפייה לישועה, ובגדר ברכת התורה

א. רצייתי להעיר על דברי ר' גבריאל כהן (גליון פינחס) בענין ה"שיטה הליטאית" בצפית לישועה, שהביא בשם הגר"ח מוואלאז'ין שאין לעסוק בדברים אלו. הנה ענין היסח הדעת שתיאר הגר"ח מבואר בגמ' סנהדרין (צז, א), אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה וכו'. אכן קבלתי ממורי ורבי הרה"ג ר' חיים דוב קעללער זצוק"ל שאין כוונת הגמ' להתייאש שתבא הגאולה, אלא שיתייאשו מלחפש אחריה ולהביאה ע"י השתדלות, ע"י בספרו חידקל (ח"א - בין המצרים) שהארץ.

ב. עוד רצוני להוסיף על מה שהביא הרב משה קורץ (גליון בלק) מהגר"מ משה פיינשטיין, שהביא ראי' מן הגמ' מנחות (סח, ב) שהציפייה לישועה נוגעת להלכה למעשה. אציין לעירובין (מג, א), שמי שקיבל נזירות ביום שבא בן דוד אסור לשתות יין כל ימות החול,

מבואר שהציפייה לישועה נוגעת להלכה למעשה.

[הערת המערכת: ראה אגרות משה י"ד ח"ד סימן כה תשובה בענין הריני נזיר ביום שבן דוד בא.]

ג. בענין ביאורו של ר' אשר רווח (גליון בלק) בנוסח הרמב"ן בברכת התורה, שרצה לפרש שלדעת הרמב"ן יוצאים גם ע"י בקשה. יש להעיר שזה נגד דבריו בשכחות העשין (עשה טו) שכתב להדיא שברכת התורה היא מצוה להודות על נתינת התורה, ומה שהביא הרב רווח ראה שיוצאים בברכת התורה ע"י בקשה ממה שיכולים לצאת ברכת התורה באהבה רבה, יש לדחות ולומר שזו כוונת תחילת הברכה אהבה רבה אהבתנו, דקאי על שנתן לנו את התורה, דאם לאו הכי צ"ב מהו ההמשך על הברכה. ושוב מצאתי שכן פירש המגיד תעלומה עמ"ס ברכות בדעת הרי"ף, ע"ש.

בכבוד רב, *למחבר חייטאוויל*

קיום ברכת התורה באהבה רבה

בענין כיצד מקיימים ברכת התורה באהבה רבה (גליון פינחס), ראוי לציין שכבר נתקשה בכעין זה רבינו החפץ חיים זצ"ל, וכמו שכתב בחידושי ר' מענדל זאקס (ברכות סימן ו) "בבחרתי שאלתי את מרן הח"ח זצללה"ה איך נפטר ברכת התורה בברכת אהבה רבה, הלא בברכת המצוות צריכין לומר אשר קדשנו במצותיו וציינו, ואמר לי שיכול להיות שרק והערב נא וכן אשר בחר בנו יוצא, אבל צריך לברך ברכת וציינו, אבל זה חידוש דין שלא מצינו" ע"כ. וכן ראיתי במנחת חינוך (מצות תל) דפשיטא ליה דברכת התורה צריכה [עכ"פ מדרבנן] מטבע ברכה כמו שאר ברכות.

ובישוב הקושיא היה נראה [ויסוד הדברים בדברי הרשב"ש (תשובה קעד)] דאין הביאור דאהבה רבה הוא 'קיום' של ברכת התורה, אלא הוא דין פטור, וכלשון הגמ' שכבר 'נפטר' באהבה רבה, דע"י שאמר אהבה רבה שיש בה מענין תלמוד תורה, שוב נפטר מהך חיוב שחייבו חז"ל, אבל קיומא ליכא.

מה שהובא בגליון הקודם בשם הגר"א"י הלוי שליט"א בביאור קרא ד"בלבי צפנתי וגו' בשפתי סיפרתי וגו'" דרמזו בזה דיני ברכת התורה על הרהור ועל דיבור, יש לציין שכן כתב הגר"א אברמסקי זצ"ל (חזון יחזקאל עניני אגדה עמ' שד).

מנאי, מלך פולט

ביור דעת המקובלים בענין דור המדבר

בענין מה שהביא הרב הלל שמעון שימאנאוויטש (גליון פינחס) בנידון האם דור המדבר אם יש להם חלק לעולם הבא, ראה תיקונים חדשים לרמח"ל מהדורת עלה זית (עמ' שצד ועייני מש"כ בהערה תריז) דברי אליהו הנביא ע"ה בזה, שמצד עצמם בחטאם איבדו את חלקם בעולם הבא, אבל משה רבנו כיפר עליהם והביאם לעולם הבא.

ומה שהביא מהאריז"ל שהיו במדרגה גבוהה מבינה שהרי עלו עד חכמה, נראה לפי מיעוט ידיעתי שלכאורה אין זה דעת האריז"ל בדקדוק. והנה אף שאין כאן מקום לפרט ענינים אלו, נראה בקצרה, שיש שני נושאים. א' שורש הנשמות לפי המדרגות, ב' ענין ההשגה של המדרגות, ובה צריכים שיזכו לגילוי המדרגות. וזהו תיקון הכללי שצריכים לתקן תיקון השכינה להעלותה למדרגות עליונות. והנה מה שהובא בגליון שם בשם הרב הקדוש זלה"ה היינו בענין שורש נשמתיהם של דור המדבר, וע"ש על הפרטים בדיוקם (שער הכללים יא). אבל בענין מה שזכו והשיגו מן המדרגות וגילוי תיקון הכללי הוא נושא אחר, שהרי אפילו משה רבנו בשעתו לא עלה בקביעות אלא עד בינה כמבואר בכמה מקומות, ורק שלמה העלה המלכות לחכמה. ולא זכו להמשכת אור החכמה בתיקונו עד דור שלמה. והנה לעולם העולה ומשיג ממדרגת חכמה בשלמות צריך להשיג הבינה גם כן, כמפורש בקרא לגבי שלמה "ותבונה הרבה מאד".

וכן בעולם הבא שהוא ממדרגות בינה משיגים החכמה ביחוד לבינה. ומה שכ' הרב הק' על רמז מאמרם 'אין להם חלק לעולם הבא' היינו שאין שורשם קשר לבינה, אבל לא מפני שהשיגו מדרגת גילוי החכמה במלואה. ומה שכ' בליקוטי תורה, הוא לאו דוקא לשבח מתי מדבר, וכל עניינו שם טוב על מה שמבחינתם לא היה זיווג העקרי בין ז"א ורחל שבו התיקון תלוי. וגם במגלה עמוקות פ' ויחי על קרא לא יסור שבט מיהודה הביא מדברי האריז"ל להקשות מר' פרידא שבזכותו כל בני דורו זכו לעלמא דאתי (עירובין נד, ב) וא"כ קשה למה לא זכו דורו של משה ג"כ מכחו, ורז"ל אמרו אין להם חלק לעולם הבא, וע"ש התירוץ.

למנאי כפולט, מחבר ביאור מלוא תיקונים חז"ל ומחבר

המשך בעמוד 5

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדם (אויברלנד)

שבת ר"ח: כל דיני שבת ר"ח מבוארים בשו"ע (א"ח סימן תכה), ראה במנהגים ר"ח מרחשון. חצי הלל, מפטיר ובראשי חדישים, ובמוסף אתה יצרת. אין אומרים אב הרחמים [דלא כהאר"ר (סימן רפד ס"ק ג) שהביא מנהג פראג, וכן בערוך השלחן (שם ס"ק טו), שאומרים אב הרחמים אפילו בר"ח]. אין מזכירים נשמות, ואין אומרים צדקתך במנחה. המקבלים שבת מבעוד יום אומרים יעלה ויבוא במעריב אף שאין תוספת לר"ח (פשוט). ובברכת המזון מזכירים רצה ויעלה ויבוא, ואם שכח יעלה ויבוא אינו חוזר.

פרשת מסעי: את מ"ב המסעות נוהגים בהרבה מקומות לקרוא בניגון מיוחד. גם נוהגים שלא להפסיק באמצע המ"ב מסעות (משנה ברורה סימן תכח ס"ק כא בשם צרור המור). שביעי חזק, ראה במנהגים לשבת חזק, פרשת ויחי.

הפטרה: מנהג רוב מקומות להפטיר "שמעו" (ירמיה ב) [מג' דפורענותא], ומוסיף פסוק "הלא מעתה" שלא לסיים בדבר רע. אבל יש מקומות שמפטירין "השמים כסא" כמו בכל ר"ח. [ראה מש"כ במאמר עמ' 3 שהצעת לאלו שאין קורים מקלף, להפטיר

"שמעו" ושוב להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת ר"ח].

דיני 'תשעת הימים'

הבדלה: ק"ק אשכנזים מבדילים על היין ונותנים הכוס לתינוק לשתות. ואם אין שם תינוק המבדיל שותה בעצמו. וגיל הקטן צריך להיות שלא הגיע לחינוך באבילות, אך הגיע לגיל חינוך לענין מצות הבדלה, והוא כמו ב'ו' עד ב' ט'. ויש מקומות שנהגו להבדיל על שרש שהוא חמר מדינה (שומר ציון הנאמן החדש, מהדורת עלה זית), אולם רבים נמנעים ממנהג זה מחמת הספק האם יש בזמננו חמר מדינה. הספרדים שותים הכוס כיון שהוא כוס של מצוה [ואף לאשכנזים יש מקום להקל בשנה זו שעדיין אינו שבוע שחל בו ת"ב].

קידוש לבנה: נתפשט המנהג שלא לקדש הלבנה לפני תשעה באב (רמ"א סימן תכו), שאנו שרויים בצער. ולדעת הגר"א מקדש מיד אחר ג' ימים מעת המולד, וכן נוהגים יחידים.

דין מילה וסעודת מצוה בט' ימים: נוהגים (האשכנזים) שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח עד התענית (חוץ משבת). ובסעודת

מצוה כגון מילה ופדיון הבן וסיום מקילין. גם כוס של מילה יכול המברך לשתות ואין צריך ליתן לתינוק. ואף כוס של ברכת המזון מהסיום או מהסעודת ברית יכולים לשתות היין. ומכל מקום לא הותר בשר בסעודת מילה רק אצל הברית, אבל לא הותר לאכול מבשר זה בביתו.

מלוח מלכה: אין לאכול בשר אף שהוא סעודת מצוה.

שבת חתן (אויפרוף): מותר לעשות שבת חתן אפילו בשבת חזון. ויש מקדימים השמחה לשתת זו אף שהוא אחר ר"ח אב (ראה מקור חיים על השו"ע). וכן עושים קידוש בשבת זו על לידת בת ובר מצוה וכדומה.

סיום מסכת: נהוג בכמה מקומות לערוך סיום מסכת עם בשר בט' ימים, [בפרט כשעדיין אינו שבוע שחל בו ת"ב]. אבל יש לדקדק בכל זה שלא למהר בלימודו מחמת זה, וכן שלא לדחות סיום ממה שכבר השלים. וכן שלא להרבות בקרואים שלא היו באים בזמן אחר. ויש נמנעים מלאכול בשר. כי היום רגילים שלא לאכול בשר בסעודת סיום בזמנים אחרים.

הפטרת חזון בגמ' מגילה (לא, ב), ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנהא נפשי היו עלי לטורח (ישעיה א), ע"כ, והיינו הפטרת "חזון ישעיהו". והטעם, כי בהפטרה זו יש קשר לר"ח וגם לאבילות החורבן, מענינא דיומא. אמנם בתוס' (שם) ועוד ראשונים כתבו שמנהגנו להפטיר הפטרה זו רק בשבת חזון ולא בר"ח אב. התוס' ביארו את הדבר יפה, כי בעל המימרא הוא רב, והוא סובר בסוף תענית (כט, ב) שאבילות תשעה באב חלה מר"ח אב, אבל לפי ההלכה שם שמדינא לא חלה האבילות עד שבוע שחל בו ת"ב, ממילא אין להפטיר חזון רק בשבת שלפני ת"ב, ולא בשבת שלפניה שהוא ר"ח אב.

שמעו או ולפי"ז דנו הראשונים מה להפטיר במקומו. האם נאמר שצריכים השמים כסאי להפטיר כרגיל בג' דפורענותא ב"שמעו דבר ה'" (ירמיה ב) כמו שנוהגים בשאר שנים. או שמא מפטירין "השמים כסאי" כמו בכל ר"ח, וכמו שהפטרת ר"ח דוחה הפטרת השבוע גם דוחה הפטרת שמעו. ובזה מצינו חילוקי דעות, כי התוס' במגילה (שם) כתבו להפטיר שמעו, ואילו התוס' בפסחים (מ, ב) כתבו להפטיר השמים כסאי. במדרכי (רמז תתל) כתב שאנו נוהגים שמעו וכדברי התוס' במגילה. אבל בהמשך דבריו הביא מנהג שפיר"א להפטיר השמים כסאי כשחל ר"ח אלול בשבת, או מחר חודש כשחל ערב ר"ח אלול בשבת, לפי שאין דוחין הפטרה הכתובה בתלמוד מחמת המנהג להפטיר בנחמתא.

התרומת הדשן (סימן יט) הביא כל הצדדים בראשונים, ומסיק להפטיר השמים כסאי משום תדיר. אף שבדרך כלל אין אומרים מעלה תדיר לדחות השני רק להקדים, מ"מ זהו רק כשיש להאינו תדיר מעלה אחרת, משא"כ כאן שאין הכרעה, סובר התרומת הדשן שמעלת תדיר יכולה להכריע. וכן הוא במנהגי מהר"א קלוזנר. לעומת זאת המהר"ל (סימן זי) סובר להפטיר שמעו. ומשמע שכן היה מנהג אשכנז המערבי ע"פ מהר"ל. בספר שלחן הקריאה (סימן כה, מסגרת השלחן אות ק) הביא שבמגנצא לא ידעו מה המנהג, עד שהעירו איזה לומדים שזכרו מימים קדמונים איש מפי איש שהפטירו בשמעו. יתכן כי מציאות זו נדירה ופעמים יש עשרים שנה ביניהם, ונשכח המנהג. הדרכי משה (סימן תכה) הביא כל הדעות בענין.

זכר לר"ח בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ג סימן כז) נשאל כיצד לנהוג למעשה, בהפטרת שמעו שכאמור מציאות זו נדירה ולא ידעו המנהג. הוא הביא טעם שכבר נזכר במהר"ל להפטיר שמעו, שהנה בר"ח אלול שחל בשבת כתבו שמקיימים שניהם ע"י הפטרת ר"ח, כי יש בו גם נחמות ירושלים "שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משובש כל המתאבלים עליה" (ישעיהו סו, י), ואילו בהפטרת עניה סוערה אין זכר לר"ח. ועוד, כי צריך להפטיר מעין המפטיר שהוא בר"ח. א"כ גם כאן יש לומר, שבהפטרת שמעו יש זכר לר"ח, שקורא "כל מבקשיה לא ייעפו בחדשה ימצאוה", וכמו מדינא דגמ' כשחל ר"ח אב בשבת שמפטירין בחזון לפי שנזכר שם ר"ח. וא"כ בהפטרת שמעו מתקיים ענין מעין המפטיר וגם של ר"ח. משא"כ בהפטרת ר"ח, אף שמזכיר ירושלים, מ"מ התקנה היתה לקרוא בפורענות ולא בנחמות כמובן. [בספר דברי קהלת הביא טעם להפטיר שמעו, כי יש להתאבל ביום זה על מיתת אהרן הכהן, מעניין שזו הפעם היחידה בתורה שקוראים המאורע של אותו יום בפרשת השבוע - מיתת אהרן בריש פרשת מסעי.]

הפוסקים והמנהג בשו"ע (סימן תכה סעיף א) מכריע כשחל ר"ח אלול בשבת [שהוא דבר מצוי יותר] להפטיר עניה סוערה, ואילו הרמ"א סובר להפטיר השמים כסאי. מעניין שהשו"ע לא הביא הכרעה לענין ר"ח אב בשבת אף שהביא דעות בבית יוסף שם. ומשמע לכאורה הכרעתו להפטיר השמים כסאי, שכתב "ומפטירין השמים כסאי חוץ מר"ח אלול" ומשמע שר"ח אב שווה לשאר ראשי חודשים. והיה אפשר לומר סברא בזה, שלפי מנהג הספרדים שאין אבילות עד שבוע שחל ת"ב, ממילא אין לדחות הפטרת ר"ח מחמת הג' דפורענותא. אכן הבי"ח הכריע שמעו שהביא האבדרהם היה בקי בדינים אלו והוא כתב שמעו [וע"כ אין למדין מן הכללות בשו"ע אפילו במקום שנאמר חוץ] וכן מנהג הספרדים.

הרמ"א כתב (שם) וז"ל, ראש חדש אב שחל להיות בשבת, מפטירין שמעו. ויש אומרים השמים כסאי, וכן עיקר במקום שאין מנהג, עכ"ל. לפי הכלל 'סתם ויש אומרים הלכה כסתם' נמצא שההכרעה להפטיר שמעו. אבל לפי סוף דבריו ש"כן עיקר במקום שאין מנהג" משמע שרק מחמת המנהג מפטירין שמעו, ואילו לפי

ההלכה ראוי יותר להפטיר השמים כסאי. אבל בלבוש (שם) משמע להיפך, שכתב "ראש חודש אב שחל בשבת מפטירין שמעו דעדיין פורענות ונחמות לא הגיעו, ויש אומרים שגם בראש חודש אב יש להפטיר השמים כסאי, ופוק חזי מאי עמא דבר". משמע שעמא דבר להפטיר השמים כסאי, אך ראוי יותר להפטיר שמעו. ובלבוש הלכות תשעה באב (סימן תקמט) כתב אחרת: המנהג הכללי להפטיר שמעו אבל בקצת מקומות מפטירין השמים כסאי, וטעמם שלא לזלזל בר"ח ויש להניחם על מנהגם.

ולמעשה, המג"א (ס"ק ב) כתב מנהג פוזנא להפטיר השמים כסאי, וכן משמע דעת הפרי מגדים, וכן כתב החת"ס שכן המנהג במקומו. גם באשל אברהם (בוטשאטש) ע"פ הרמ"א נדפס בלוחות השמים כסאי, וממילא אין ספק עוד". ובערוך השלחן (סעיף ה) כתב כדברי הרמ"א במקורם "וכן עיקר לדינא במקום שאין מנהג וכו' וכן אנו נוהגים מפני שכן עיקר". כלומר, אפילו במקום שאין מנהג יש להפטיר השמים כסאי. בסידור יעב"ץ כתב יותר מזה שהמנהג במקומו להפטיר שמעו אבל העיקר להפטיר השמים כסאי.

מצד שני, בשערי תשובה (ס"ק א) הביא מדגול מרבבה והאליה רבה (סימן תקמט) שהמנהג בפראג [ששניהם היו רבנים שם] להפטיר שמעו. הגר"א כתב שכן עיקר, ושדברי התוס' בפסחים ט"ס. ולכאורה בלא"ה יש לילך אחר התוס' במגילה שהוא עיקר מקומו, ואילו בתוס' בפסחים הוא רק דרך אגב. המשנה ברורה (ס"ק ח) כדרכו נמשך אחר הגר"א, וכתב "ועיני בביאור הגר"א שדחה סברא זו מהלכה ופסק כדעה ראשונה דמפטירין שמעו". וכן הנהיג הגר"א בצלאל הכהן מוילנא (בהוספת לספר שלחן הקריאה). מזה למדנו כוחו של המשנה ברורה בפסק הלכה, אף שהערוה"ש כתב שהמנהג להפטיר שמעו.

סיכום המנהגים העולה מכל המקובץ שקשה להכריע - מצד אחד יש מג"א, יעב"ץ, רעק"א, חת"ס, ערוה"ש, דס"ל השמים כסאי. ומצד שני יש א"ר, דגמ"ר, גר"א, משנה ברורה, דס"ל שמעו. בקובץ הגאון (תשל"ד) סיכם הגר"א שריה דבליצקי זצ"ל את המנהגים. באר"י ע"פ הגר"א ומנהג הספרדים מפטירין שמעו. מנהג אשכנז המערבי (פפד"מ, עדת ישרון) להפטיר שמעו ע"פ מהר"ל וסייעתו. אבל לכאורה לרוב אשכנזים היום [בחול] בדין הוא להפטיר השמים כסאי כדעת רוב פוסקים, וצ"ע. בהרבה חומשים שראיתי מביאים את שני המנהגים, אבל בלוחות הנפוצות היום דרך כלל מביאים רק שמעו.

הלקדים הפטרת לפני עשרים שנה יצא 'קול קורא' לאלו קהילות המפטירין שמעו לשבת שעברה השמים כסאי בשבת זו, שעליהם להפטיר בשבת הקודמת (פרשת פינחס) דברי ושמעו שהן תכופות להדדי, כדי שלא לבטל הפטרה זו לגמרי. עצה זו מקורה מספר פתחי עולם מטעמי השלחן, וכן היה דעת הגר"א בצלאל הכהן מוילנא. כעין זה מצינו כשחל ר"ח אלול בשבת שדוחים הפטרת עניה סוערה, ומשלימין אותה בפרשת כי תצא עם רני עקרה, ששתיהן תכופות זו לזו. בשנת תשס"ח נדפס מאמר בקובץ אור ישראל מהדומ"ץ בעיר קאשוי שאין לעשות כן כי אין להקדים פורענותא, וצ"ע אם יש בזה 'הקדמת פורענותא', מ"מ נראה עוד טעם שיש בזה טורח הציבור, ואינו דומה להפטרת עניה סוערה ורני עקרה שהן הפטרות קצרות.

אם אפשר הדרכי משה הביא עצה טובה לקיים שניהם. והוא ע"פ שיטת **לקיים שניהם** השו"ע שם, שכאשר יש ב' הפטרות מיוחדות קורא פסוק ראשון ואחרון. לדוגמא כאשר חל ר"ח בשבת וביום א', מוסיף בסוף ההפטרה פסוק ראשון ואחרון מהפטרת מחר חודש. אולם הרמ"א סובר שאין מדלגין מהפטרה להפטרה ואין לעשות כן. וכתב הדרכ"מ שלפי המקילין לדלג מהפטרה להפטרה אפשר שיש לעשות כן כאן, להפטיר שמעו ולהוסיף פסוק ראשון ואחרון של השמים כסאי. אמנם לשיטתו ברמ"א שאין מדלגין לא שייך לעשות כן.

בכמה קהילות [בפרט נוסח ספרד] עושים כהשו"ע כשאין להם קלף אלא קורא ההפטרה מחומש או תנ"ך, דאילו בקלף אין לדלג כן. ואולי כאן במקומות שמפטירין מתנ"ך או חומש כדאי לסמוך על השו"ע, כדי שלא לבטל הפטרת ר"ח בקריאת פסוק ראשון ואחרון.

בסיום אציע שאלה ששמעתי: בביה"כ שיש להם קלף רק לספר ישעיה אבל לא לספר ירמיה, האם עדיף להפטיר בקלף ולסמוך על מנהג המפטירין השמים כסאי או כדאי שלא לזוז ממנהגם שמפטירין שמעו. המציאות של ר"ח אב בשבת היא דבר נדיר ולא יחול עוד עד שנת תת"ה הבעל"ט, ואז יבואו ישעיה וירמיה ומשה עמהם בב"א.

הגר"א שריה דבליצקי זצ"ל

עלה גאולה

אימתי בכל שנה אומרת הוא השנה הזאת

Based on *Yearning for Geulah* by Rabbi Daniel Aharon Orlinsky

The *Levush* writes of an interesting *minhag*: Even those Jews who were careful to use a *klaf* for all *Megillos* that are read publicly did not do so for *Eichah*, but would read from a regular Chumash instead. He suggests that *Megillas Eichah* was not commonly available on *klaf*, because the *sofrim* refused to write it. Their yearning for Mashiach was so great, each year they expected that the next Tishah B'Av would be a Yom Tov. To write *Eichah* in a

more permanent way on *klaf* would have seemed to their eyes as if to despair of the *geulah*. They therefore felt compelled to read from a Chumash, rather than the alternative which meant feeling lax in their yearning for *geulah*.

On a similar note, the *Machatzis Hashekel* (see *Toras Chaim, Sofer* 559:2) didn't put away his *Kinnos* after Tishah B'Av; instead, he left it on the table in shul, and bought a new one every year. He felt that putting it away for the coming year would dampen his *tziyipa l'yeshuah*, as if *chas v'shalom* he despaired of the *geulah*. This *minhag* has been practiced by many *tzaddikim*.

עלה שירה

Music During Bein Hametzarim

Based on *Music in Halachah* by Rabbi Pinchas Shelby

Source The restriction on listening to music in the Three Weeks is not explicitly mentioned in *Shulchan Aruch* or any of the earlier classical *poskim*. Some *meforshim* suggest that this is because music is already prohibited throughout the year. However, the vast majority of *poskim* understand that there is indeed a unique restriction in these times of year, which is not subject to most of the leniencies that encompass the general prohibition.

The source for this restriction is the halachah that restricts dancing during the Three Weeks (*Magen Avraham* 551:10). Just as there is a restriction on dance during these periods because it is an act of joy, music is likewise restricted.

Sorrowful Music Because of this connection to the restriction of dancing, many *poskim* understand that only lively music that leads to dancing is prohibited. Accordingly, these *poskim* permit *chazanus* and classical music, or sorrowful music that does not lead one to dance. However, others include all music in the restriction, even if it does not lead to dancing.

Recorded Music The *poskim* agree that the restriction on music during the Three Weeks applies equally to recorded music of every kind. Most *poskim* hold that recorded vocal singing is still classified as vocal singing; however, some *poskim* consider it an artificial sound that emanates from an instrument.

Acappella Music Most *poskim* consider acappella music to be

actual music, subject to all the restrictions of standard recorded music. Others suggest that if it does not lead one to dance it is permitted. It is difficult to find a clear *psak* that permits acappella music.

Background Music There is no concern in listening to background music such as at a doctor's office, in a store, or on a bus, since one does not intend to listen to the music. Likewise, it is permitted to listen to music that is played on a phone system when one is waiting on hold. One whose phone system utilizes hold music does not need to change it during these periods.

Non-Recreational Music It is permitted to listen to music during the Three Weeks if one is doing so for reasons other than enjoyment. Therefore, one who is anxious, depressed, or lonely may listen to music, as it is not being used solely to enjoy oneself. Based on this logic, some *poskim* permitted music during for those who were quarantined during the Covid-19 pandemic. Similarly, some *poskim* permit using music as an aid to exercise.

Based on *Chag Lashem Machar, A Practical Guide to the Halchaos of the Three Weeks* by Rabbi Chezky Green

It is permissible to play music while driving to prevent falling asleep since it is not for the sake of enjoyment. There is no need to avoid this by refraining from traveling.

According to Rav Dovid Cohen (*Keser Shlomo* p. 257) this logic will also allow playing music on a long trip to avoid boredom, or to avoid listening to or watching other things. Music is preferred even over any non-Jewish podcasts which may contain inappropriate content. Slow music and acappella are preferred. Any Jewish music is better than even non-Jewish acappella.

Rav Moshe Sternbuch reviewing Rabbi Chezky Green's seforim

Rabbi Pinchas Shelby

Rabbi Daniel Aharon Orlinsky

Rabbi Chezky Green

הרב יהושע קליין - מתיבתא קרן התורה

תלמידי מתיבתא גדולה דישיבה ברכת חיים

מכון איתנים

הג"ר לוי קרופני צ"ל

בגליון לפרשת פנחס, טען אחד מצריכים לנקוט כשיטת הסבא מסלבודקה בכל עניני אגדה, ונימוקו עמו משום שאמר בשם מרן הרב שר צ"ל שהסבא מסלבודקה הוא 'פוסק אחרון' במילי של השקפות הישיבות. אמנם פשוט שלא היה כן כוונת מרן צ"ל, ובודאי רשות נתונה ללידינו הרב הלל שימאנאוויטש שליט"א לישא וליתן ולהתחשב עם דברי כמה ראשונים ואחרונים ואחרונים אחרונים כמו החזו"א והגרמ"ק שמפיהם אנו חיים.

ומן העניין לציין מה לאגרות חזו"א (איגרת קנד) שכותב בתוך דבריו "אני נמצאתי הרבה עם הסבא צ"ל מסלבודקה כו' ועם גדולי תלמידיו שחיו כו' ותמיד היה שרויה בינינו אהבה בלי מצרים והיו מסורים אלי בכל לב כו' עכ"ל.

החותם בברכת השלום,
 ישיבת אורחיים, סטאטין איילנד

השראת השכינה בסנהדרין

מה שהובא בגליון פרשת פנחס מידידי הבלתי נשכח הג"ר שמואל יהודה לוי ז"ל, שהזכיר דברי המהרש"א ברכות (ח, א) בענין השראת השכינה בבית שני, שבלשכת הגזית היתה השכינה שורה בבית שני. יש להביא סמוכין לדבריו מדברי הרמב"ן בפרשת שופטים (ז, יא) "כי רוח ה' יתברך על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידי, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול". וזו מדרגה גדולה ממה שהביא מהאור החיים הק' מהשראת השכינה על עמלי תורה, שאין בה משום שמירה מן הטעות והמכשול, ובודאי לא להאומר על

לזלזל ברמז במוחמד נביאם של הישמעאלים], ממילא איך יתכן לומר שכל בני דור המדבר זכו לנבואה. ואולי יש לחלק, וצ"ע.

בנינו בקול בית אלה

א. ראיתי מה שפלפל בחכמה הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א (גליון פנחס) על שיטות התנאים אודות דור המדבר, ובתוך דבריו כתב שרבי שמעון בר יוחאי שכתב בזוה"ק שהיו דור דעה, הוא לשיטתיה במכילתא דרשב"י וז"ל לא עמד דור ולא עתיד דור לעמוד הראויין לקבל את התורה כאלו, עכ"ל. והנה תחילה אקדים שמכילתא דרשב"י אינו מרשב"י אלא נסדר אחריו בסוף תקופת התנאים או תחילת האמוראים, אלא שהדברים שהובאו בסתם הם דברי רשב"י. אולם המימרא הנ"ל אינה סתם מכילתא דרשב"י אלא היא מימרת ר' שמעון בן יהודה איש כפר ביתוס. ומ"מ יש לקיים דברי הרב שימאנאוויטש, ד"ל שגם כשהובא במכילתא דרשב"י מתנאים אחרים מסתמא הוא גם שיטת רשב"י. ויש להוסיף, שבספר הדורות (ערך רשב"י איש כפר עכו) כתב שרוב דברי ר"ש בן יהודה איש כפר ביתוס הוא בשם רשב"י, ולכאורה היה תלמידו.

ב. במה שכתב הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א בעלים פרשת קרח (בתשובה לידידי ישראל בינדר) בשם הרמב"ם בשמונה פרקים שאף הקטנים של דור המדבר נתעלו למדרגת נבואה, וראיה לזה מים סוף, צ"ע שבמורה (חלק ב סימן לב) כתב הרמב"ם שלא יכול להיות ששמעו עשרת הדברות מהקב"ה בהר סיני, מפני שלא היו בדרגה הראויה וצ"ע.

אלוהי אמת וצדק יאמר ואלוהי אמת וצדק

ימין שהוא שמאל שבזה איירי הרמב"ן. וכבר אמרו ברותינו שנים שיושבין ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם [הערת המערכת: עוד שמענו על דרך זו מהג"ר קלמן שווארץ שליט"א שציין למה שאמרו (ר"ה לא, א) עשר מסעות נסעה שכינה (בבית ראשון) וכנגדן גלתה סנהדרין (בבית השני)]. בכבוד ובהקרה, ארבעת ארבעים, פטריות

הגרא"מ שר צ"ל עם מוריגו הגרא"א קוטלר זצ"ל

נבואת דור המדבר

אודות דור דעה, הביא הרב הלל שמעון שימאנאוויטש (גליון קרח) דברי הרמב"ם בשמונה פרקים (פרק ד) ש"הקטנה שבנשיהם היתה כמו יחזקאל בן בוזי". להעיר, שהרמב"ם במורה נבוכים (חלק ב סוף פרק לב) כותב להדיא שלא כל ישראל התנבאו במתן תורה. ובאמת שבדעת הרמב"ם מוכרחים לומר כן, כי הרמב"ם מאריך בכל פרק לב להוכיח שנבואה צריכה הרבה תנאים [וכוונתו שם

דור דעה באספקלריית הראשונים

הרב הלל שמעון שימאנאוויטש, מכוון עלה זית

את מי יורה דעה רבו עלי חברים: אל תמנע טוב מבעלים, לא תכלא להביע דעים, קום לכתך במקום גדולים, לברר דעת תנאים ואמוראים, ראשונים וגם אחרונים, ראשי ישיבה ומשגיחים. קרא בנרון אל תחשך, כשופר הרם קולך, כרבי עקיבא תעזוב חסידך, ובשמותי אל תתן עינך. לעומתם משתקים ואומרים: לך דומיה תהילה, לא תוציא עוד מילה, דור לעילא לעילא, גזר ואמר סבא, נחתם חזון מישעיה - להם עולם הבא, דרך אמונה אין יוצא ואין בא. אמרתי אני: מי יתן לי אבר כיונה, אעופה אשכנה, במעונה עליונה, בענינים כבודים, לא חלו בו ידיים, הצמאים לאמרים, מעלים נדפים, ימצא מאמרים, בענין דור דורים.

מי יבין שמועה קושיא גדולה הקשו ידידיי הרה"ג ר' בניהו כהן שליט"א שדברי הרמב"ם בשמונה פרקים שהבאתי (גליון קרח) במאמרי, שמאמרם ז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", לא היתה תופעה חד פעמית אלא שהחזיקו במעלה זו כל אותן ארבעים שנה. והקשו מדברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ב פרק לב) שכתב מפורש "ואמנם מעמד הר סיני, ואע"פ שהיו רואים כולם האש הגדולה שומעים הקולות הנוראות המפחידות על צד הפלא, ולא הגיע למדרגת הנבואה אלא הראוי לה". הרי מפורש יוצא מפי רבינו משה שלא כל הדור הגיעו למעלת הנבואה, וצ"ע.

ובאמת מצאתי עוד מקום במורה נבוכים (חלק ג פרק לב) שהרמב"ם סותר פירוש משנתו. שכתב שם בטעם הקרבנות, שהוא כדי להרגיל אנשים שהיו מורגלים בעבודה זרה, ומקבלי התורה יוצאי מצרים היו במצב הזה. וכתב לדמות זה להנהגתו יתברך שהנהיג אותם דרך המדבר ולא דרך ארץ פלשתים כי לא היו אבירי לב. וצ"ע איך יתיישב כל זה עם דבריו בשמונה פרקים.

גמולי מחלב ויש עוד מקום שלכאורה הרמב"ם סותר משנתו, ומצאתי שכבר עמד בזה ידידי הרב משה מיימון בהערותיו לפירוש רבינו אברהם בן הרמב"ם (בראשית

עמ' קיג, מהדורת עלה זית). והוא מש"כ הרמב"ם באגרת תחיית המתים הטעם מדוע לא הובא ענין תחיית המתים בפירוש בתורה ורק בנביאים נתבאר הדבר בפירוש. ומבאר הרמב"ם, שדור מקבלי התורה לא היו עדיין מוכנים לקבל רעיון זה של תחיית המתים ולכן המתין הקב"ה מלגלות זאת עד דורות שלאחריהם שכבר הורגלו לנבואה ולנסים. וכל זה פלא עצום לאור דברי הרמב"ם בשמונה פרקים ששם כתב שכל בני דור המדבר הגיעו למעלת הנביאים.

עתיקי משדים ובבחינת מענין לענין ממש ועד משה, אציין גם שני מקומות שהרמב"ן כתב שהיותם עבדים במצרים גרם להם חוסר ידיעה או חוסר השתכללות. אבל צריכים להדגיש שאינו ממש מענין דברי הרמב"ם הנ"ל, שהוא דיבר בענינים שכליים ורוחניים ואילו הרמב"ן רק בענינים מעשיים ופרקטיים.

בפרשת כי תשא (לא, ב) כתב הרמב"ן, "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומניות כלם".

ובריש פרשת שלח, כתב הרמב"ן "ומן הידוע כי אין מצרים רחוק מאד מחברון רק כמהלך שבעת ימים, וארץ כנען מגעת בתחומה קרוב למצרים, ואי אפשר שלא ידעו הדרים במצרים ענין ארץ כנען הטובה היא אם רעה". ולפי זה צריך טעם מדוע הוצרכו בני ישראל לשלוח מרגלים לברר את טיב הארץ. ועז"ז עונה הרמב"ן "ואמנם היו ישראל במצרים עבדים בעבודת פרך לא ידעו ולא יבינו, על כל רצה משה שיגידו להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותיה". כלומר, סתם בני אדם שגרו במצרים היו מכירים את ארץ כנען הקרובה, ודוקא הם שהיו עבדים היו חסרים ידיעה זו.

אך כמובן שאע"פ שעבודתם השפיעה עליהם שלא ידעו מלאכת כסף וזהב וגאוגרפיה, מ"מ אין משם קשר לזה שהיו גדולי בעלי דעה בחכמות רוחניות.